

Технология при осъществяване на граничен държавен здравен контрол на ГКПП

Мария Лечева

Summary: *The aim of the report is to present the technology of state border health control in the context of the integrated border management system*

Key words: *international health regulations; state border health control; control authorities-functions; health control certificate; free practice*

В съответствие с поетите отговорности на Република България като член на ЕС за опазването на външните граници на Общността от внос на заразни болести и за реализиране на европейската и национална политика в областта на граничния здравен контрол, Министерството на здравеопазването приема «Национална програма за укрепване капацитета на България за граничен здравен контрол и опазване на външните граници на ЕС от внос на заразни болести 2008–2010 г.» С нея се въвеждат новите Международни здравни правила, приети от Световната здравна организация и в сила от 15 юни 2007 г. България е първата страна-членка на СЗО, която отговаря на новите изисквания със свой нормативен документ. С приемането на Международните здравни правила страните-членки на световната организация поемат ангажимент за изграждане на достатъчен капацитет за ефективен граничен здравен контрол и бърза реакция в случай на възникване на събитие, имащо международно значение. За първи път Международните здравни правила визират не само заразните болести, а и инциденти от химичен, токсикологичен и ядрен произход, заплашващи общественото здраве. Страните-членките се задължават да изградят и поддържат национален капацитет за обществен здравен надзор и отговор, в т. ч. и за обозначени летища, пристанища и наземни гранични зони. Целта е да се гарантира максимална сигурност срещу международното разпространение на всяко заболяване с минимално засягане на световния трафик.

България като външна граница на ЕС има изключително важни задължения в тази насока. Националната програмата е насочена към привеждане на българската здравна система в готовност да реагира адекватно при евентуални епидемии, опазването на външните граници на Европейския съюз от внос на заразни болести, ограничаване на разпространението им и намаляване на заплахите за гражданите. Приоритетна задача е да се направи актуална оценка на местно, регионално и национално ниво на основния капацитет на България за опазването ѝ от внос на заразни болести, както и на координацията между националните системи за надзор и ранно оповестяване и входните гранични пунктове. Тя предвижда: изграждане на структури за осъществяване на граничен здравен контрол с цел откриване, преценка и деклариране на събития, засягащи общественото здраве, международното разпространение на заболявания; за оповестяване и действие в случай на епидемия и прилагане на международните стандарти за качество в националните лабораторни системи за надзор.

Към момента е създадена и действа система за граничен здравен контрол, като постоянни пунктове функционират на летище София, пристанищата Варна и Бургас, както и временни на най-големите сухоземни гранични контролни пропускателни пунктове. Те се обслужват от съответната Регионална инспекция за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ). Целта е да се осигури ефективната работа на граничните пунктове за здравен контрол с модерно техническо оборудване, транспорт, комуникации и обучение на специалистите. Постоянните

звена за граничен здравен контрол осигуряват 24-часов граничен здравен контрол от здравни инспектори на съответната регионална инспекция за опазване и контрол на общественото здраве. Те се състоят от лекарски кабинет, изолатор и санитарен възел и са оборудвани с необходимото медицинско обзавеждане, апаратура и консумативи за бърза диагностика, средства за комуникация и офистехника. В националните лабораторни системи за надзор ще се прилагат международните стандарти за качество.

Поддържат се в готовност помещения за разкриване на временни звена за здравен контрол в граничните пунктове Благоевград (Логодаж), Видин (Брегово, Връшка Чука), Хасково (Капитан Андреево, Ново село) и Силистра. Ще се определят и помещения за разкриване на временни звена за граничен здравен контрол на граничните пунктове по сухоземни граници с по-голям международен трафик Русе, Благоевград (Златарево), Враца (Оряхово), Ямбол (Лесово), Кюстендил (Гюешево), Добрич (Дуранкулак), Бургас (Малко Търново) и София област (Калотина) в случай на възникване на епидемична ситуация. Заложено е обособяването, оборудване и привеждане в готовност на изолационен бокс за наблюдение и лечение на пристигащи болни или съмнително болни в някои болници в областите с постоянни входни пунктове.

Разработени са стандартни оперативни процедури за действие в случай на внос на заразни заболявания или заплахата от използване на биологични агенти, химическо и радиологично замърсяване. Дейностите по опазване на страната от внос на заразни заболявания и изпълнение на Международните здравни правила изискват тясно сътрудничество не само между специализираните структури на Министерството на здравеопазването, а и на министерствата на транспорта, на вътрешните работи, на държавната политика при бедствия и аварии, на ветеринарните органи и др. Специализиран орган на МЗ в областта на надзора на заразните болести към момента е Националният център по заразни и паразитни болести, който е определен от СЗО за колабориращ център.

В областта на дейностите по превенция и ограничаване на международното разпространение на болестите се поддържа тясно сътрудничество със страните-членки на Световната здравна организация, Европейския съюз, Европейския център за контрол на заболяванията и съседните на България страни.

Граничният държавен здравен контрол в Република България се извършва от регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ) на граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП), където се установяват постоянни или временни звена за граничен здравен контрол. Постоянни са звената за граничен здравен контрол, осъществяващи постоянна дейност на територията на ГКПП. Временни са звената за граничен здравен контрол, които се откриват на ГКПП при възникване на епидемична обстановка по разпореждане на министъра на здравеопазването, съгласувано със заинтересуваните ведомства.

Обект на граничен държавен здравен контрол /ГДЗК/ са физически лица, багажи, транспортни средства, товари, включително контейнери, стоки и международни пощенски пратки, влизащи на територията на Република България или заминаващи от нея. Контролната дейност се осъществява при пълно зачитане на човешкото достойнство, правата на човека и основните свободи.

Министерството на здравеопазването при използване на логаритъма за оценка, посочен в Международните здравни правила, приети от Световната здравна организация, определя дали болестта представлява опасност за общественото здраве.

Дейностите по провеждането на ГДЗК на територията на Република България се организират, координират и контролират от министъра на здравеопазването, който осъществява сътрудничество и координация със Световната здравна организация (СЗО), относно дейностите за превенция и ограничаване на

международното разпространение на болестите. Той е длъжен в срок не по-късно от 24 часа да извести СЗО за всяко произтекло на територията на страната събитие, което се отнася до общественото здраве и представлява спешност от международно значение, както и за предприетите във връзка с това здравни мерки. При сигнал за възникване и разпространение на болести, които представляват опасност за общественото здраве, министърът на здравеопазването разпорежда въвеждането на допълнителни здравни мерки.

При осъществяване на ГДЗК контролните органи прилагат следните здравни мерки: 1. проучват случаи на заболели от заразни болести при пътувания в засегнати зони; 2. изискват данни за маршрута при пътуване в засегнати зони; 3. изискват необходимите доказателства от извършени медицински прегледи и лабораторни изследвания, ако има такива, за всеки конкретен случай; 4. разпореждат извършването на необходимите медицински прегледи и изследвания за всеки конкретен случай; 5. изискват доказателства за извършени имунизации и за предприети други профилактични мерки, ако има такива; 6. поставят под медицинско наблюдение лица, за които има съмнение, че са заразени; 7. поставят под карантина физически лица, багажи, транспортни средства, товари, стоки и международни пощенски пратки, за които има съмнение, че са заразени, или разпореждат прилагането на други здравни мерки; 8. изолират или насочват за изолация и лечение засегнати лица; 9. издирват контактните на болни и лицата, за които има съмнение, че са болни; 10. отказват влизане на територията на Република България на болни и на лица, за които има съмнение, че са болни, както и на багажи, транспортни средства и товари, за които има съмнение, че са заразени; 11. отказват влизане в засегнати зони; 12. разпореждат изследване на лицата при напускане на засегнатите зони или ограничават напускането им; 13. предписват и контролират извършването на дезинфекция, дезинсекция, дератизация или третиране по друг начин на транспортни средства, багажи, товари, включително контейнери, стоки и международни пощенски пратки, когато е необходимо.

Органите на ГДЗК изпълняват следните основни задачи при вноса на продукти и стоки със значение за здравето на човека: 1. контролират вноса на суровини и храни от неживотински произход; 2. извършват проверка на документацията, проверка за идентичност и физическа проверка; 3. вземат при необходимост проби от внесени храни и суровини от неживотински произход за лабораторни изследвания и др.

Органите на ГДЗК извършват дейността си в лекарски кабинет, изолатор и санитарен възел с необходимото оборудване. Помещенията се разполагат на територията на ГКПП съобразно одобрения подробен устройствен план на места, позволяващи бързо извършване на граничния здравен контрол, включително полагане на Грижи за болните пътници.

Министърът на здравеопазването определя със заповед граничните пунктове в страната, на които се установяват постоянни звена за граничен здравен контрол и своевременно уведомява за това СЗО, както и граничните пунктове, разположени на пристанища, на които се издава сертификат за здравен контрол на кораб и сертификат за освобождаване от здравен контрол на кораб и се удължава срокът на валидност на издадените сертификати за освобождаване. Той своевременно уведомява СЗО за тези пристанища.

Сертификат за здравен контрол на кораб и сертификат за освобождаване от здравен контрол на кораб се издават от органите на граничния здравен контрол по определен образец. Те се издават със срок на валидност до 6 месеца, но той може да бъде продължен с един месец, ако контролът или необходимите здравни мерки не могат да бъдат извършени на пристанището.

В случаите, когато в транспортно средство се открият източници на инфекция, създаващи опасност за общественото здраве, транспортното средство се счита за

заразено и органите на граничния здравен контрол разпореждат и контролират провеждането на необходимите здравни мерки, включително изолират транспортното средство, и предписват извършването на дезинфекция, дезинсекция и дератизация. Прилагането на здравните мерки се осъществява по начин, предпазващ физическите лица от травмиране и транспортните средства, багажите и товарите от увреждане. При възможност здравните мерки се прилагат, когато транспортното средство, включително трюмовете на кораба, са празни. Когато мерките, проведени на борда на кораб, постигнат задоволителен резултат, органите на граничния здравен контрол издават сертификат за здравен контрол на кораба, в който се вписват направените констатации и проведените здравни мерки. При невъзможност да бъдат приложени необходимите здравни мерки, на кораба се разрешава да отплава само при условие, че констатациите опасности за общественото здраве и предписаните здравни мерки се впишат в сертификата за здравен контрол на кораба.

В тези случаи органите на ГДЗК са длъжни да уведомят органите на ГДЗК на следващия ГКПП преди отплаването на кораба и корабното снабдяване е възможно само след разрешение¹ на органите на граничния здравен контрол и се извършва под техен контрол.

Когато при инспектирането на кораб органите на ГДЗК на ГКПП не установят инфекция, включително от вектори и резервоари на инфекция, те издават сертификат за освобождаване на кораба от здравен контрол. Той се издава, при условие че инспектирането е извършено, когато корабът и трюмовете са празни или съдържат единствено баласт или други материали от такова естество.

Транспортното средство престава да се счита за заразено, когато мерките са изпълнени успешно и не съществуват предпоставки, представляващи опасност за общественото здраве.

Операторите на транспортни средства прилагат предписаните здравни мерки, като: 1. информират пътниците за здравните мерки с цел прилагането им на борда; 2. прилагат здравни мерки с цел предпазване от появата на източници на инфекция, включително от вектори и резервоари на зараза, както и за елиминирането им при установяване на признаци за тяхното наличие. Те са длъжни да оказват съдействие при: 1. инспектирането на транспортните средства и товара; 2. организирането на медицинските прегледи на лицата, намиращи се на транспортните средства; 3. прилагането на други здравни мерки; 4. предоставянето на информация, свързана с общественото здраве.

Операторите на кораби и въздухоплавателни средства са длъжни да предоставят на органите на граничния здравен контрол на ГКПП валиден сертификат за здравен контрол на кораб или сертификат за освобождаване от здравен контрол на кораб и морска здравна декларация или частта от общата декларация по въздухоплаване, отнасяща се до здравните въпроси.

Преди първото влизане в българско пристанище капитанът на кораба предава на органите на граничния здравен контрол на пристанището морска здравна декларация, попълнена по образец. Морската здравна декларация се подписва и от корабен лекар, ако на борда има такъв. Капитанът на кораба или упълномощено от него лице от екипажа предоставя на органите на граничния здравен контрол цялата информация, с която разполага, отнасяща се до здравното състояние на

¹ Свободна практика е разрешение за един кораб да влиза в пристанище, да извършва качване или слизване на пътници, действия по натоварване или разтоварване на стоки или провизии; за въздухоплавателно средство - разрешение за кацане, след кацане да извършва качване или слизване на пътници, действия по натоварване или разтоварване на стоки или провизии; за сухоzemно транспортно средство - разрешение да извършва качване или слизване на пътници, действия по натоварване или разтоварване на стоки или провизии.

намиращите се на кораба лица и за здравните мерки, предприети по време на пътуването. Органите на граничния здравен контрол изискват представянето на морска здравна декларация за кораби, пристигащи от засегнати зони. Те изискват представянето на морска здравна декларация за кораби, за които има основания да се смята, че са заразени и представляват опасност за общественото здраве. При преценка за липса на риск органите на граничния здравен контрол могат да не изискват от пристигащи кораби представянето на морска здравна декларация.

След първото кацане на летище командирът на въздухоплавателното средство или определен от него член на екипажа предава на органите на граничния здравен контрол на летището частта от общата декларация по въздухоплаване, отнасяща се до здравните въпроси, попълнена по образец. Командирът на въздухоплавателното средство или определен от него член на екипажа предоставят цялата информация, с която разполагат, относно здравното състояние на намиращите се на борда лица и здравните мерки, които са били предприети по време на пътуването.

Органите на ГДЗК изискват представянето на частта от общата декларация по въздухоплаване, отнасяща се до здравните въпроси, за въздухоплавателни средства, пристигащи от засегнати зони. Те изискват представянето на частта от общата декларация по въздухоплаване, отнасяща се до здравните въпроси, от въздухоплавателни средства, за които има основания да се смята, че са заразени и представляват опасност за общественото здраве.

При преценка за липса на риск органите на ГДЗК могат да не изискват от пристигащи въздухоплавателни средства представянето на частта от общата декларация по въздухоплаване, отнасяща се до здравните въпроси. При съмнение за заразна болест или друго обстоятелство, от което може да се направи извод за възможна опасност за общественото здраве, капитанът на кораба или командирът на въздухоплавателното средство своевременно уведомява контролните органи за това преди пристигането на транспортното средство в пристанището или летището. Контролните служби незабавно оведомяват органите на граничния здравен контрол. При спешни случаи капитанът на кораба или командирът на въздухоплавателното средство директно оведомява органите на граничния здравен контрол. В случаите, когато заразено въздухоплавателно средство или такова, за което има съмнение, че е заразено, кацне на летище, различно от предвиденото по план летище за кацане, командирът на въздухоплавателното средство незабавно уведомява органите на граничния здравен контрол, които предприемат и прилагат необходимите здравни мерки. В случаите, когато заразен кораб или кораб, за който има съмнение, че е заразен, пристигне в пристанище, различно от предварително определеното, капитанът на кораба незабавно уведомява органите на граничния здравен контрол, които предприемат и прилагат необходимите здравни мерки. Разтоварването на стоки и слизането на пътници се извършва след получаване на разрешение от органите на граничния здравен контрол.

Пътниците се подлагат на медицински преглед, имунизация или друга здравна мярка само след изразено от тях информирано съгласие. Когато пътникът е непълнолетен или е поставен под ограничено запрещение, за извършване на тези здравни мерки, освен неговото информирано съгласие е необходимо съгласието и на неговия родител или попечител. Когато пътникът е малолетен или напълно недееспособно лице, информираното съгласие се изразява от негов родител или настойник освен в случаите, предвидени със закон. Пътниците, които подлежат на имунизация, трябва да бъдат информирани за всички рискове, свързани с имунизирването или неимунизирването, прилагането или неприлагането на предложената им здравна мярка. На лица, поставени под карантина, се осигурява медицинско лечение, храна, вода, подслон. С цел опазване на общественото здраве и при необходимост всички пристигащи и заминаващи пътници са длъжни да предоставят на органите на граничния здравен контрол: 1. информация за адреса,

на който ще пребивават, за осъществяване на контакт при необходимост; 2. информация за посетените места, пребиваване в засегната зона или осъществени контакти със заразени лица; 3. здравните документи за проверка, ако има такива.

При необходимост всички пътници са длъжни да съдействат: 1. при провеждането на медицински преглед, извършването на имунизации или прилагането на друга здравна мярка; 2. при предоставянето за инспекция на багажи, товари, контейнери, транспортни средства, стоки или пощенски пратки.

При установяване на непосредствена опасност за общественото здраве органите на граничния здравен контрол препоръчват на лицата: 1. да се подложат на най-малко инвазивния медицински преглед, приложим в конкретния случай; 2. да се имунизират или подложат на друга здравна мярка, включително поставяне под карантина или под наблюдение.

На пътник, отказал медицински преглед, имунизация или друга здравна мярка, както и предоставяне на необходимата информация или документи, може да се откаже влизане на територията на Република България.

На лицата, на които са извършени имунизации или са приложени други профилактични средства, се издава международен сертификат за имунизации и/или за прилагането на профилактично средство по образец, който се попълва на български и на английски език.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Закон за здравето, обн. ДВ, бр.70/10.08.2004, посл. изм. бр. 62/10.08.2010 г.

[2] Наредба за ГКПП, обн. ДВ, бр.54/31.05.2002г., посл. изм. ДВ, бр.61/6.08.2010 г.

[3] Наредба за условията и реда за провеждане на граничен здравен контрол на Република България, обн. ДВ. бр.85/20.10.2006г.

[4] Национална здравна стратегия 2008-2013г, обн. ДВ, бр.107/16.12.2008 г.

[5] Национална програма за укрепване капацитета на Република България за опазването ѝ от внос на заразни болести и реагиране при събития, представляващи заплаха за общественото здраве /2008-2010 г./

За контакти:

Доцент д-р Мария Лечева, Варненски свободен университет «Черноризец Храбър», катедра «Сигурност и безопасност», e-mail: lecheva@abv.bg

Докладът е рецензиран.